



Sárospataki KRÓNIKA

XI. évfolyam

2. szám

1978. december

Első sikereink a fakultáció útján...

I.

Az 1960-as években hazánkban a gimnáziumok funkciójára vonatkozólag megfogalmazták a kettős célkitűzést: egyrészt az egyetemekre, főiskolákra való előkészítést szolgálja, másrészt a gyakorlati élet különböző területein elhelyezkedni akarók kiművelését. Az utóbbi területen egyre nagyobbak a társadalom elvárásai a középiskolákkal szemben, hiszen a gimnazistáknak csak kisebb hányada tanulhat tovább felsőfokú tanintézetekben.

Ez a felismerés motiválta az Oktatásügyi Minisztériumot, hogy kiadja a 106/1974-es OM-rendeletet a fakultatív tantárgycsoportok bevezetéséről. Ennek lényege, hogy a választott, de pontosan meghatározott tantárgyakat a tanulók a III. osztálytól kezdve heti 8 órában tanulják, közben osztályzatot nem kapnak, de a IV. osztály végén záróvizsgát tehetnek. Akiüknek ez sikerül, azoknak négy tantárgy helyett csak háromból kell érettségi vizsgát tenniük.

1975-ben az OM öt újabb tantárggyal bővítette a fakultatív tantárgyak sorát. Ekkor engedélyezték a **gépjárművezetői ismeretek** oktatását, valamint a **kémiai anyagvizsgáló laboráns gyakorlatokat**. Iskolánk vezetősége rögtön „fan-táziót” látott a lehetőségben, és mihelyt az iskola felújítása megengedte, nyomban hozzáfogott az új tantárgyak bevezetéséhez: ezek tanítása nálunk 1976-ban indult meg.

Azóta a gépjárművezető-képző gyakorlati foglalkozásokat a gimnázium az ATI (Autóközlekedési Tanintézet) segítségével valósítja meg. A tanulók előzetesen orvosi vizsgálaton esnek keresztül. Ezt követi a páv (pályaalkalmassági vizs-

gálat), ami lényegileg egy pszichológiai alkalmassági tesztvizsga. A „bevált” tanulókat — az iskola megbízásából és támogatásával megszerzett oktatói képesítés birtokában — e sorok írója tanítja az elméleti ismeretekre (Közlekedési ismeretek és műszaki elmélet).

A harmadikosok egész évben előképzést kapnak elméletből, valamint szerelési feladatokból. A negyedikesek az első félévben — a tesztvizsga előkészítése gyanánt — főleg elméleti képzésben részesülnek: majd a félév táján lezajlik a tesztvizsga. Ezután az ATI oktatói a tanírozott gépkocsijain előkészítik a tanulókat a tavasszal sorra kerülő gyakorlati vizsgákra. A gimnázium e kiképzés fedezésére tanulónként 4700 Ft-ot utal át az ATI számlájára (személyes teher gk-ra; csak személygépkocsira 1800 Ft-ot). A sikeres gyakorlati vizsga után „jöhet” a gépkezelői vizsga április végén; aki ezen „átmegy”, az az előzetesen megszerzett kategóriákban állást vállalhat.

A **gépkezelői vizsga** KRESZ-ből és műszaki elméletből, valamint hibaelhárítási szerelési vizsgafeladatból áll. A tanulók — tétellapot húzva — elméleti ismeretkből szóban adnak számot; a vizsgafeladat lapjait is húzzák a jelöltek. A műszaki ismeretek elsajátítása, főként pedig a manuálisan elvégzendő vizsgafeladatok begyakorlása az iskolakerti oktatóteremben történik. Ott — többek között — az ATI-tól kapott Skoda személygépkocsi-tanulmány, Csepel Diesel-motor, légfék-tanpad, hidraulikus fékmakett, teherautóból való merev hátsóhid és tollókereskes nyomátékváltó mellett a gimnázium által vásárolt sok

ezer forintot érő szerszámkészlet, különböző gépjavitó műhelyek által kiselejtezett és rendelkezésünkre bocsátott szerelvények, alkatrészek foglalnak helyet.

1976-ban 23 tanuló vállalkozott a fentebb vázolt gyakorlati képzésre. Közülük kettő — orvosegészségügyi okok miatt — csak magán-gépkocsi-vezetői (un. úrvezetői) jogosítványra tarthatot igényt. A „maradék” 21-ből 12 vállalkozott a gépkezelői vizsgára; végül is ezek mindegyike sikeresen vizsgázott. Az úrvezetői jogosítvány megszerzése senkinek nem okozott leküzdhetetlen nehézséget.

Az 1978-ban érettségizettek még csak személygépkocsin tanulhattak vezetni; a mostani végzősök már tehergépkocsin is gyakorolhatnak. Megjegyzem: hogyha valakit a motorkerékpár érdekelt, nálunk arra is szerezhethet jogosítványt...

A gépkezelői vizsga műszaki ismereteinek tanításához 1977-78-ban még nem volt alkalmas és a tanulók által is hozzáférhető tankönyv. Ezért volt kénytelen e sorok írója — több mint három hónapos munkával — egy kb. 140 oldalas stencilezett jegyzetet szerkeszteni, legépelni és összeragasztani. A tavalyi negyedikesek ebből készülhettek a gépkezelői vizsgára. Az idén már kaptunk egy jó műszaki könyvet. Az oktató- és

vizsgaterem berendezése, felszerelése sem kis erőfeszítést igényelt az iskola vezetőségétől és több dolgozójától (személy szerint tőlem is!), továbbá az ATI-től, valamint más kívül álló segítőkötől, de végül a vizsgabizottság az oktatótermet hivatalosan is megfelelőnek találta és vizsgateremmé nyilvánította.

Mit kell fizetni a tanulóknak, és mit kapnak érte? Tankönyvekre 66 Ft-ot, illetékbélyegekre 90 Ft-ot, különböző vizsgadíjak fejében 700 Ft-ot, összesen 856 Ft-ot kell fizetniük. Ezért „B” és „C” kategóriában (személy- és tehergépkocsira) vezetői engedélyt (jogosítványt) és gépkezelői bizonyítványt kaphatnak; velük majd állást is vállalhatnak. Összehasonlításként hadd jegyezzem meg: ha valaki más úton csak úrvezetői jogosítványt akar szerezni (személygépkocsira és állásvállalási jog nélkül!), ez önmagában 2.500 Ft-ba kerül. Jogosan mondhatom tehát, hogy a fentebb leírt fakultatív gyakorlat keretében a tanuló az államtól 2 év leforgása alatt szinte ajándékba kapja a hivatásos jogosítványt, azonkívül az érettségiben könnyítésben részesül.

ECSEDI ZOLTÁN gimn. tanár

II.

A kémiai anyagvizsgáló laboráns gyakorlat 1976-ban, a gépjárművezetői ismeretek oktatásával egy időben indult meg nálunk. A jelentkezők ezt a munkaformát is fakultatíve választották.

1976-ban 12, 1977-ben 15, 1978-ban 9 harmadikos „jegyezte el magát” a kémiai anyagvizsgáló laboráns gyakorlattal.

Elmondhatom: akik ezt a munkaformát választották, azok számára a munka tartalma sem volt „zsákbamacska”. Az ide tendálók a kellő időben, már másodikos korukban felvilágosítást kaptak arról, hogy mit várhatnak és mit kaphatnak tőlünk. A hozzájuk készülők megfelelő módon értesültek a legfontosabb tudnivalókról, és tájékozódhattak, hogy — sikeres záróvizsga esetén — a megindult szak irányú képzés milyen perspektívákat nyit meg előttük...

A tanulók itt is elméleti és gyakorlati oktatásban részesülnek. Heti kötelező óraszámuk a III. osztályban 8 óra, a IV. osztályban 9 óra.

A tanulók a harmadik osztályban leghamarabb a laboratóriumi eszközök használatával, az elemek, vegyületek tulajdonságaival és előállítási módjaival ismerkednek meg. Később kerül sor a kationok, anionok minőségi elemzésének tanítására. Végül minden diáknak el kell sajátítania a műszeres vizsgálatok elméletét is.

A negyedik osztályban válik feladattá a mennyiségi analízis fogalmának tisztázása, valamint az elektrokémia és a fizikai kémia bizonyos területeinek tanulmányozása.

A kötelező órákból az elméletre három órat kell fordítani. A fennmaradó órákban a gyakorlati képzés, a kísérletezés folyik.

A gyakorlati órákon kerül sor az elméleti órákon megismert tulajdonságok „vallatására”. A „vallatás”, a kísérletezés, az elméleti tényeknek a valósággal való szembeállítás, a valószínűség, az elmélet és a gyakorlat szin- tétizálásához, a természet dialektikus egységének megértéséhez. Ekkor izgatja őket legjobban a kérdés: melyik vizsgált esetben mi az igazság? A „laborosokat” a valóságos tények és élmények ragadják meg, serkentik további odaadót, lelkiismeretes munkára.

Ilyen módon közelednek, jutnak el a tanulók az elmélet és a gyakorlat közti szoros kapcsolat felismeréséhez, az elmélet és a gyakorlat szintéziséhez, a természet dialektikus egységének megértéséhez. Ekkor izgatja őket legjobban a kérdés: melyik vizsgált esetben mi az igazság? A „laborosokat” a valóságos tények és élmények ragadják meg, serkentik további odaadót, lelkiismeretes munkára.

A kémiai anyagvizsgáló gyakorlatokon nincs szükség fegyelmzésre, érdemjegyek osztogatására. (Csak helyeselni lehet a minisztériumnak azt az intézkedését, amellyel — a gyakorlati tárgyakból — eltörölte az osztályzást.) A kísérletezés lekötöti a tanulókat; a munkából nem zökkenti ki őket még a csengetés, a hirdetés, a szünet sem. Rendes körülmények között a lányok és a fiúk például csak arra figyelnek, hogyan kúszik a hőmérő higanyszála, elemzéskor hússzínű-e a csapadék, titrálásakor az átmeneti szín borsárga-e vagy borsárga?

Már utaltam az osztályozás eltörlésére. Igaz is, hogy a III. és IV. osztály végén osztályzatot

nem kapnak a tanulók, de a IV. osztály befejezésekor záróvizsgát tehetnek, ugyanúgy, mint a gépjárművezetői ismeretekből. Akiknek ez a vizsga sikerül, azok felmentést kapnak a negyedik tárgyból való érettségi alól. (Megjegyzendő: ha valaki kémiai anyagvizsgálatból jól felkészül, harmadik tárgyként könnyen tehet érettségi vizsgát kémiából!)

Nem történt még említés a laboratóriumról, arról a munkahelyről, ahol a tanulók elméleti oktatásban és gyakorlati képzésben részesülnek.

Az előadóterem, illetve laboratórium megfelel minden szükséges feltételnek. A laboratóriumi eszközök és felszerelések alkalmasak arra, hogy a tantervben előírt tananyagot elvégezhessük. Még a bonyolultabb kísérletek „lefolytatása” sem okoz problémát. A gáz, a víz, a villany — hogy csak a legfontosabbakat említsem — be van építve a kísérleti asztalokba. A mérőszobában pedig analitikai mérlegek, optikai,

elektrokémiai, fizikai-kémiai műszerek állnak a tanulók rendelkezésére.

Ilyen viszonyok között, ilyen környezetben szeretnek és tudnak dolgozni a tanulók. Különösen akkor, ha az „elődök” eredményei is lelkesítik őket...

Tavaly pl. 12 végzős tanuló közül 9-en tettek sikeres záróvizsgát. A 9. tanuló közül 2 tanuló harmadik érettségi tárgyként a kémiát választotta; ők is sikeresen vizsgáztak.

A záróvizsgáról a tanulók külön oklevelet kaptak; ennek záradéka feljogosítja a tulajdonosokat anyagvizsgáló laboráns teendői ellátására.

A 9 tanuló közül eddig már 4-en vették hasznát az oklevélnek: a „bűvös” záradék jóvoltából — az említett munkakörben — könnyen ment az elhelyezkedésük.

Köteles László gimn. tanár

Alma Mater

Küldöttségünk a jubiláló királyhelmei gimnáziumban

Mint ismeretes, iskolánk kezdetben laza kapcsolata a királyhelmei gimnáziummal csaknem másfél évtizedes múltra tekint vissza. A két oktatási intézményt összefűző — megállapodással szentesített — szoros szálak is vannak már vagy egy fél évtizedesek...

Ez alatt a viszonylag hosszú idő alatt sok lehetőség adódott az itteni és az ottani fiatalok szomszédolására, barátkozására, „erőpróbájára”, az itteni és az ottani tantestület közti szívélyes viszony kialakítására. A helmeieket mi — őszinte szeretettel — általában vetélkedőkre, kulturális megmozdulásokra, sportversenyekre és a diáknapokra hívtuk meg; ők a patakiakat eddig hasonló rendezvényeken, főleg azonban szavaló- és sportversenyeken megnevezetes események megünneplésekor látták vendégül...

Igy történt 1978. november 24-25-én is.

Abban a megtiszteltetésben volt részem, hogy — Simkó Zsolt IV. F-es évfolyamtársammal együtt — tagja lehettem annak a küldöttség-

nek, amely — három jubileum közös megünneplése céljából — meghívást kapott Királyhelmeire. A tantestület képviselőjében Bódi Géza igazgatóhelyettes úr, Dobay Béla és dr. Czövek István tanár úr utazott velünk...

A helyszínen először találkoztunk a királyhelmei gimnázium többi testvériskolájával — a Szovjetunió kárpátjai területén fekvő Nagyberég és a csehországi Caslav — pedagógus küldötteivel.

Ott-tartózkodásunk idejét gazdag program töltötte ki. Mérközések, vetélkedők lebonyolítására is sor került. Mi a jubileumi sakkversenyen indultunk.

Örömmel számolhatok be győzelmeinkről. Egyéni versenyben 1. Petercsák Edit, 2. Simkó Zsolt. A csapatversenyt is megnyertük: 1. helyezést értünk el.

A gazdag program bevezetőjeként a város felszabadulásának 34. évfordulójáról emlékeztünk meg. Koszorúzási menet tisztelettel az elesett szovjet hősök emlékműve előtt...

Azután egy műsoros emlékestenn vettünk részt. Ezen — a rendezvény első felében — méltatták a 30 évvel ezelőtt alakult királyhelmei szlovák középiskola jelentőségét, és elismeréssel szóltak a 25 évvel ezelőtt megnyílt magyar gimnázium nagy érdemeiről. Küldöttségünk nevében Dobay Béla tanár úr köszöntötte az ünnepeltek... A rendezvény második felében leginkább testvériskolánk tanulóinak a színvonalas műsorszámáiban gyönyörködtünk.

Megnéztük a jubileum alkalmából készített iskolatörténeti kiállítást; üzemlátogatást is szerveztek a számunkra.

Királyhelmeiben változatos és tartalmas élményekben volt részünk; nekünk a látogatás feledhetetlen emlék.

Reméljük, hogy a két iskola közötti kapcsolat tartós lesz, tovább bővül és erősödik — a kölcsönös tisztelet és szeretet jegyében, a bizalom és a barátság légkörében.

Petercsák Edit IV. A

Honismereti szakkörünk az élvonalban

Interjú Hajdú István tanár úrral

„A 17. Istvánffy Gyula honismereti gyűjtőpályázat díjainak átadásával Borsodban és Miskolcon október 4-én kezdődött a múzeumi és műemléki hónap” — olvastuk a NAPJAINK című irodalmi és művelődési folyóirat 1978/10-11. számában. A közlésből kiderült, hogy munkájukért akkor nemcsak egyének kaptak magas elismerést, hanem „Csoportokat is jutalmaztak; első a sárospataki II. Rákóczi Ferenc Gimnázium honismereti szakköre...”

Bár a folyóiratban a jó hír nem iskolánk hivatalos nevével — Rákóczi Gimnázium — látott napvilágot, a fényes sikernek nagyon örültünk. Lapunk egyik munkatársa, FRIKKER KATALIN III. B osztályos tanuló el is határozta, hogy az első díj elnyerése alkalmából felkeresi a szakkör vezetőjét, HAJDÚ ISTVÁN tanár urat, és elbeszélget vele néhány tárgyszerű, közérdeklődésre számot tartó kérdéssről.

— *Értesüléseink szerint a honismereti szakkör képviselői a miskolci Herman Ottó Múzeumban vették át a pályadíjakat. A tanár úrtól azt szeretnénk megtudni, hogy iskolánk volt és jelenlegi tanulóit közül kiket, miért és hogyan jutalmaztak?*

Jóleső érzéssel tölt el, hogy szakkörünk mennyiségileg és minőségileg egyaránt figyelemre méltó teljesítményével most is az élvonalba került: a gyűjtőpályázaton első lett, megyei aranyérmet nyert. A vitathatatlan siker elismeréseként több könyvet és egy 500 Ft-os könyvtartalványt is adtak kollektívánknak...

A szakkör tavaly végzett tagjai közül — „A kender feldolgozása Sárospatakon, régi kendervaszna, végardoi, bodrognalászi szöttesek” című munkájával — Bodnár Gabriella IV. E osztályos tanuló ezüstéremre és 1000 Ft pénztartalomra vált érdemessé. Az ő osztálytársa volt Rubliczky Éva, aki bronzérmet és 800 Ft pénztalajmat köszönhet a „Szüreti mulatságok Olaszliszkan” című dolgozatának.

Ebből a IV. E osztályból került ki az 500-500 Ft-tal jutalmazott két negyedik helyezett is: Kálnási Mária „A kisleányok játéka az 1920—30-as években Sárospatakon” „Nagy Éva a „Régi lakberendezések Telkibányán” című pályamunkájával szolgált rá a kedvező rangsorolásra.

A 6. helyen két, jelenleg is ide járó diákunk „végzett”: a II. F-es Katona Ferenc és a III. F-es Szabó Nándor. Ők „Peresztűs Erdőhorvátiban” című közös művükért 200 Ft-os könyvtartalomban részesültek.

— *Most, hogy már ismerjük a mieinknek a 17. Istvánffy Gyula-pályázaton elért szép eredményeit, vessünk egy pillantást a múltra. Tessék tájékoztatni bennünket arról, hogy mikor, milyen céllal és kinek vagy kiknek a vezetésével támogatásával alakult nálunk a honismereti szakkör? Sikeres volt-e ezelőtt is a működése?*

A szakkör 1971-ben alakult meg. Belső indíték és külső igény készítetett a létrehozására. A céloom az volt vele, hogy — pályamunkák készítésével — ezen a téren is méltóképpen képviseljék iskolánkat három megye fiataljainak kulturális seregszemléjén, a Sárospataki Diáknapokon.

A szakkör szervezője és vezetője — mióta csak megalakult — én vagyok. Eddig visszaesések nélkül folyt a honismereti munka; mindig sikerült több-kevesebb lelkesedő és tehetséges diákot magam köré gyűjteni. A végzősök utánpótlását is megoldottam...

A szakkör összefogott, tervszerű és aktív munkájának az eredményei korán megmutatkoztak. Elég, ha arra utalok, hogy „Taktaharkány története”-nek megírásával már a VI. diáknapokon, 1971-ben aranyérmet nyert Szatmári Jolán II. A osztályos tanuló. Ugyanakkor két IV. A-snak: Dakos Irénnek ezüst-, Dócs Évának bronzérem ütötte a markát...

A szakkör tagjai azóta is évenként-ketevenként nyertek díjakat.

Munkánkkal kapcsolatban megemlítem, hogy a „honismeretisek” eleinte nem voltak valami bőkezűen támogatva. Iskolánk inkább erkölcsi, mint anyagi támogatást tudott nyújtani... Helyzetünkben lenyeges javulás 1975-ben következett be, amikor a sárospataki II. Rákóczi Ferenc Művelődési Iláz átvette a szakkör patronálását. A jobb pénzügyi feltételek lehetővé tették, hogy kínáló témáinkat még igényesebben, részletesebben, alaposabban és szebben dolgozzuk fel.

1976-ban a szakkör megyei ezüstérmet nyert.

— *Havottuk, hogy ezért akkor a tanár úr akadémiai jutalmat kapott...*

Igen, én is kaptam egy kis jelképes pénztalajmat. Utána még lelkesebben munkálkodtam. 1977-ben 7 dolgozattal neveztem be a 16. Istvánffy Gyula-pályázatra. Ezen megyei arany- és országos ezüstérmet

nyertünk a „Sárospataki boszorkánymesék” és a „Veres Sándorné mézeskalácsos élettörténete és munkássága” című témakör feldolgozásával.

— *A múlt, az elért eredmények felvázolása után szeretnénk „kideríteni” valamit a szakkör jelenlegi munkájáról és a terveiről is. Kérjük a tanár urat, avasson be minket egy kissé a „műhelytitkokba”...*

A folyó tanévben már több dolgozat készült el (pl. a „Pusztafalusi festett parasztbútorok” és a „Gönci szíjgyártás története”).

Szakkörünk tagjai főleg IV-III-II. osztályos tanulók. Mióta a nyelvjárási gyűjtőcsoport is megalakult, 28 a létszám. A nyelvjárási csoport az MTA Nyelvtudományi Intézetének a felhívására szintén pályamunkákat készít.

Terveink között kiemelt helyen szerepel Sárospatak és környéke néprajzának, anyagi és szellemi kultúrájának a feldolgozása. Csak-hogy ez nem megy könnyen. Már most is kevés a régi foglalkozást űző, hagyományos mesterséget folytató öreg néni, bácsi... A szakkör tagjai ilyenek felkutatására vállalkoznak. Közben elméletileg is képezik magukat: a lányoknak és a fiúknak hasznára válik, ha szereznek bizonyos fokú néprajzi, nyelvészeti és régészeti műveltséget. Főleg akkor, ha olyan továbbtanulási terveket szőnek, amelyeknél „jól jön” az ilyen természetű ismeretanyag.

A szakkör keretében folyik az önállóságra való nevelés is: a negyedikesek ezen a téren már igen sokat fejlődtek. Leginkább ők foglalkoznak néhány kihalóban levő szakma — a kovács- és csizmadíamesztesség, a drótoság, a gyertyaöntés, a papucskészítés stb. — jellegzetességeinek a leírásával, történeti feldolgozásával.

— *Köszönjük a beszélgetést. Együttal a tanár úrnak is, a honismereti szakkör tagjainak is további jó munkát kívánunk.*

A Szerkesztőség örömmel tudatja, hogy 1978. november 26-án az egri III. Országos Honismereti Diákkonferencián az oktatási miniszter — honismereti szakkörünk lelkes és sikeres működtetéséért — HAJDÚ ISTVÁN tanár urat Kiváló munkáért kitüntetésben részesítette. Ugyanakkor Ördög Erika IV. B osztályos tanuló, a szakkör jelenlegi titkára — jó munkájáért — Aranykoszorús KISZ-jelvényt kapott.

Oroszlánkörmök

UNALOM

Unalom,
vakolat pereg
a falakon.
Kibámultsz a
párás ablakon,
ott künn
a hó hull szabadon.
Végül megunod,
hogy gyötör
az unalom,
s olvasol egy könyvet —
Moravia: Az unalom.

KECSKEMÉTI ÁGOTA IV. B

UZENET

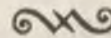
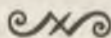
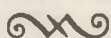
még néhány perc
és éjfél
Ray Charles hangja
egy szalagon
(tél hullámszik át a ködön
a tájra izzó korom szítál)
fekszem és fázom
ez az év
utolsó szaka Ray

HANGODDAL TAKARÓZOM

EGY HELYBEN

Asztalomon pohár,
Székemen könyvek,
Az ágyamban: én.
Szemem előtt
az ajtóban
két
csizma.
Sárosak.
Pedig nem jártam sehol, messze.
A ház körül nagy a sártenger.

VERES ANDREA IV. B



MERRE VAGYTOK?

Merre vagytok? kezem kinyújtva
eléri hangotok
könnyes-kacagó arcotok
az erekbe öleli önfelédtt dalotok
a riasztó halált

A szívemig emelem lelketek
rügjét
kibontott sima hajatok
játshi libbenését
lépésetek puha nesztét
a testemben ringatom el egy végtelen dallamra

Édes-keserű most a lótuossal
lenyelt galaccin
keserű a könny
távolból int
s hiába kereslek titeket
kinyújtott kezem a fojtó ürbe ér

NÉGY FAL KÖZÖTT

Fullaszt a magas
a száraz vasárnapi unalom
az esti vibráló fény
az árnyékok a falakon
játszanak a testtel
az árny-szín ecsetekkel
s kint a sötétbe fűtül egy vonat
megfagy a meleg
a párnába takart leheleted
s megbénul a lagymatag zöreij
nem kérdi ébren vagy-e
vagy már alszol
beléd rúg csupán unalomból
fejedre húznád a vásznat
az elnyűtt pergamen-gyolcsot
meglékelnéd a gyomorfájós levegőt
de a hó belepi a lombot
s felráz az ébrenlétekből
egy moccanás

KERESZTÉNYI ILDIKÓ IV. B

Disputa

Virtus vagy vandalizmus?

Ezzel a problémával — valljuk be őszintén — mind többször találjuk szemben magunkat. Így hallgatni róla — vétkes könnyelműség volna. Csakhogy a róla való beszéd is — kényelmetlen. Nem is szólva az állásfoglalás-

ról: az igen nehéz... Pedig szűkebb és tágabb környezetünkben hány bántó jelenség, dolog, eset készített arra, hogy elgondolkozzunk: mi a virtus és vandalizmus?

Már a régi rómaiak ismerték

a virtus szót. Férfiasságot, vitézséget, bátorságot, érdemet, erényt értettek rajta. A szó akkor és még később is teljesen pozitív jelentéstartalmat hordozott...

A virtus jó értelemben vett képviselői voltak az ókorban pl. a férfi Horatius Cocles, Mucius Scaevola, a leány Coelia stb.

A középkorban — az említett személyekről talán semmit sem tudva — egyes magyar hősök is felnőttek a klasszikus példaképekhez (pl. Zotmund, aki a Dunán megfúrta a Pozsonyt ostromló III. Henrik hajóit; Kemény Simon, aki — Hunyadi Jánossal ruhát cserélve — a maga élete árán mentette a fővezért; Huszár Péter, aki a 16. században — barátoknak és ellenségnek egyaránt — győzni tudásból és katonai helytállásból adott leckét).

A virtus a honvédő harcok elmúltával sem vesztett ki a kemény kötésű, „beleváló” emberek közül. Csak békeidőben más megnyilatkozási formákat keresett; a próbatételre, a bizonyításra, a nemes vetélkedésre azonban mindig készen álltak az egészséges nemzedékek legjobbjai. Egy újkori népdalunk a „tanú” rá, hogy a magyar legények színe-java — bár kissé képességeit fitogtatva — a munkában is alkalmat talált az öntudatos virtusra:

**Vagyok olyan legény, mint te,
Vágok olyan rendet, mint te.
Ha nem hiszed, gyere velem,
Fogd meg az én kaszanyelem.**

**Vagyok olyan legény, mint te,
Rakok olyan kazlat, mint te.
Ha nem hiszed, gyere velem,
Fogd meg az én vellanyelem.**

A virtus fogalmához illő régebbi és szép példákból még bőven sorolhatnánk. Néha azonban olyan érzésem támad, mint ha — kortársaim körében — az ilyen példák vonzereje csökkent volna. Pedig a virtus korszerű „változatai” nem kerültek ellentétbe a fejlődéssel... De hát hányan vannak azok a fiúk és leányok, akiknek pl. a tanulás „jó mulatság, férfi munka”?

Mennyi azoknak a fiataloknak a száma, akiknél egy-egy hátrányos helyzetű osztálytárs segítése igazi erény? Vagy: hányad része a tanulóifjúságnak az, amelyik fölös energiája levezetésére — önszántából — a testi és lelki erőt kívánó sportot választja? Szűk vagy széles rétege-e a diákságnak az, amelyik a társadalmi munkát érdeme szerint megbecsüli?

A kérdések megválaszolásához nincsenek hivatalos statisztikai adataim, csak bizonytalan sejtelmek. (Lehet, hogy ezek is azért támadtak bennem, mert a pozitívumokról, a többség konkrétumokkal alátámasztható példamutatásáról nem elégszer ejtünk szót!) Viszont tény, hogy a rosszul értelmezett virtusról, a tényleg került elemek cselekedeteiről sok helyen bizonyosságot szereztem...

Az egyik nap azt tapasztaltam, hogy nem lehet az iskola előtti kókuszból vizet inni, mert — mielőtt bárki megakadályozhatta volna — néhány hőzöngő gyerek letörte róla a csapot.

A másik esetnek az iskolakertben voltam tanúja. Kb. 30 méterrel előttem három jól megtermett fiú ment. Mindegyik azzal ugratta társait, hogy az út menti kandeláberen a villanykörte védőburkát nem merik beverni... Végül a három közül az egyik — hogy merészségét, bátorságát mutassa — követ kapott fel, és pontos dobását rögtön üvegcsörömpölés jelezte.

Tudok arról is, hogy a közelmúltban estefelé az iskolakert nem számított valami biztonságosnak: itt támadtak — többször is — gyanútlan diáktársaimra a garázda „városi” fiatalok.

Az iskolában ilyen durva esetek nem fordultak és nem fordulnak elő. A mi „munkahelyünkön” legfeljebb olyanok vannak, akik nem becsülik eléggé a társadalmi tulajdont. Otthagyják lábnyomukat a falon, vagy — tornacipő dobásával — a menyegyzeten. A tantermekben akad olyan pad, amelyen látszik, hogy

a szélét vagy a tetejét valaki „művészi kézzel díszesre faragta.” A W. C.-ben egyszer-más-szor az öblítőtartályokon lévő láncot tépik le. A folyósófalakon hiányos tablók vádolják némelyek fényképszerző módszereit... Ha a táblófosztogatókra egy-egy diák véletlenül „rámegy”, kihívóan mondják: a leszakított fényképet emlékül viszik el. Akit ábrázol, az az ideáljuk...

Ugye, ezek meghökkentő dolgok? És minél többször jutnak eszembe, annál jobban bánatnak! Nem is tudok szabadulni a problémától: az említett vétségeket kik, miért és minek követik el? A személyek ugyanis legtöbbször az ismeretlenség homályába vesznek, de provokatív válaszuk — a csak — mindig ismerősen cseng...

Ez a **csak!** Beérhetjük-e vele?

Aligha! Mert az imént felsorolt jelenségeknek, dolgoknak, eseteknek semmi közük nincs a virtushoz. Annál több közük van a vandalizmushoz...

Tóth Gábor II. D

AZ EMBERI ÚT

Néha vársz,
néha hívsz.

Néha nevetsz,
néha sírsz.

Néha szeretsz,
néha feledsz.

Néha gyűlölsz,
néha túrsz.

Néha alszol,
néha felszel.

Néha fázol,
néha eszel.

Néha így csinálod,
néha úgy...

Ilyen a göröngyös
ember-út.

KECSKEMÉTI ÁGOTA IV. B

Visszapillantó tükör

Emléksorok egy XVII. századi magyar tudós kettős évfordulója alkalmából

KOMÁROMI CSIPKÉS GYÖRGY (1628—1678)

Itt és most Komáromi Csipkés Györgyre, a XVII. század egyik tudós magyar prédikátorára, egyházi és nyelvészeti írójára emlékezünk. Az idén ünnepeljük születésének 350., halálának 300. évfordulóját...

Ünnepeljük? — bizonytalanodik el kezemben a toll. Talán helyesebb volna azt írni: ünnepelehetnénk... Tudniillik bár naptár szerint születésének és halálának a napja is elmúlt, nagyobb lapjaink és folyórataink — ha nem tévedek — elfeledkeztek róla.

Egy kissé lehangolódom. Az jár a fejemben: lehet, hogy bizonyos szempontból irodalomtörténetírásunk is felelős Komáromi Csipkés György emlékének a köztudatból való kieséséért... Eszembe jut: a „Kis magyar irodalomtörténet”-ben (Gondolat, Budapest, 1962) és „A magyar irodalom története” három kötetében (Gondolat, Budapest, 1964—1967) még a nevét is hiába kerestem... Pedig jelenleg ezek a közkézen forgó irodalomtörténeti művek. Szerb Antal kétkötetes „Magyar irodalomtörténet”-éből (Erdélyi Szépművészeti Társaság, Kolozsvár) sem merítettem vigasztalást... A könyv az engem érdeklő személlyel

kapcsolatban mindössze ennyit árul el: „A szerzők maguk egybeállítják és műveikben leszögezik összes munkájuk címét; így tesz Komáromi Csipkés György 1677-ben.”

Arra gondolok: mi mindenben kellett böngészgetnem (ide érve a hatkötetes új magyar irodalomtörténetet is), amíg Komáromi Csipkés György élete és munkássága kirajzolódott előttem! De ha az un. népszerű kiadványok „elsiklanak” az ő tevékenysége felett, akkor a XVII. század e tiszteletre méltó alakját nem lehet másképp felidézni...

Csipkés György eredetileg szülővárosában, Komáromban járt iskolába. Majd sárospataki tanulmányok (1646—1649) és kassai tanárkodás után több évig Utrechtben tanult, de az 1652-es évben hónapokig időzött Angliában is. Mint a keleti nyelvek szakértője, beszédeivel már Utrechtben felhívta magára a figyelmet. Ott fejezte be hittudományi és nyelvi tanulmányait; ott avatták — 1653-ban — a teológia doktorává. Hazatérve keleti nyelveket és filozófiát tanított a debreceni református kollégiumban. 1650—60-ig ennek az oktatási intézménynek a rektora volt; 1657-től papi teendőköt is ellátott.

Komáromi Csipkés György külföldön ismerkedett meg a puritánizmus eszméivel; de (burkolt formában) itthon is „kétfrontos” harcot vívott: az egyházi reakció és a királyi önkény ellen. Szellemiségén Descartes filozófiája hagyott nyomott; nem idegenkedett a racionalizmustól. Barátkozott Apáczai Csere Jánossal, a kiemelkedő erdélyi tudóssal és íróval, aki őt — mint radikális gondolkodó — csak haladó irányban befolyásolhatta...

Komáromi Csipkés György jelentős irodalmi munkásságot fejtett ki: saját műveinek és műfordításainak a száma 61. Írt prédikációkat, latin és magyar nyelvű teológiai tanulmányokat. Héberből és görögből lefordította a bibliát. Bizonyos könyvei — a helvét hitvallású országokban — az egyetemi hallgatók felkészüléséhez szinte nélkülözhetetlenek voltak...

Korunk fontosabbnak tartja munkásságának azt a részét, amely nemcsak a szűkebb értelemben vett egyházi köröknek, hanem a tágabb értelemben vett magyar művelődéstörténetnek is nyújtott valamit...

Mik alkotják ezt a részt? Mindenekelőtt a biblia kéziratban hátrahagyott teljes fordítása. Erről az átültetésről ugyan megoszlanak a vélemények, de az nem baj. A fordítás egyes irodalmárok szerint magyarosság és nyelvi-stilisztikai hajlékonyság tekintetében felülmúlta a Károlyi Gáspárét, mások azt állítják, hogy a fordítás ugyan hű, de azért nem tudta kiszorítani a már használatban levő másikat,

mert a „hűség a tömörség homályosságával járt, míg a vizsolyi biblia körülírási stílusa könnyen érthető volt.”

Figyelemre méltóak a csillagjósásról és az üstökös csillagokról papírra vetett gondolatai is, mert ezek azt bizonyítják, hogy a szerző a babonával szemben a tapasztalat és felvilágosító munka szükségességét hirdette.

Különösen becses számunkra Komáromi Csipkés György latinul írt magyar nyelvtana (*Hungaria illustrata*), mivel ezzel ő nyomatékos kifejezést adott anyanyelvünk iránti tudományos érdeklődésének. A szakemberek szerint Komáromi Csipkés György grammatikája „az alaktan tekintetében jelentékeny haladást mutatott Sylvester János és Szenczi Molnár Albert alaktanaihoz mérve, de hangtana rendkívül hiányos volt, mondattana meg éppen hiányzott.”

Komáromi Csipkés György nagy érdeme az is, hogy 1664-ben György elkészítette az első hazai angol nyelvtant (*Anglicum Specilegium*) is. Ez a könyv — Nemeskürthy István szerint — lehetővé tette, „hogy a puritán eszmékkel rokonszenvező diákok előre készülhessenek peregrinációjukra, az itthon maradók pedig eredetiben olvashassák a legszabadabb szellemű protestáns felekezet eszméit.”

Mindezt tekintetbe véve, születésének 350. és halálának 300. évfordulóján adózzunk tisztelettel Komáromi Csipkés György emlékének. Kár volna — csak azért, mert ő sem tudta átlépni a maga árnyékát — egész életművére a feledés homályát borítani... Ha a hangos ünneplés nem is, a csendes emlékezés kijár neki!

Máté Magdolna III. B

Tribün

Edzett ifjúságért régen és most

Kedves Lányok és Fiúk!

Mindannyitoknak tudomása van róla — hiszen sokszor voltatok aktív résztvevők vagy csupán szemlélők —, hogy a Kossuth-kollégium előtti játszótéren nagy anyagi áldozattal és jórészt önkéntes meg társadalmi munkával iskolánk tanuló-ifjúsága számára új sportpálya épül a régi, most Kossuth-park céljaira igénybe vett tornater helyett.

De arról közületek talán senki sem tud, hogy az egykori játszótér és a most épülőben levő sportpálya között látható tornacsarnok, melybe hetenként többször is jártok, éppen októberben volt 100 esztendő. Ez a hazai tornatermek sorában matuzsálemi korú épület (mivel alig van nála idősebb) megérdemli, hogy megemlékezzünk róla, s nagyon röviden az iskolánkban akkor újabb lendületet vevő „tornászat”-ról vagy „tornászás”-ról, valamint az uszodáról és a játszótéréről.

De hát mi tette mindezt szükségessé száz évvel ezelőtt? Először is az a meggyőződés, hogy „tanítványainknál ne csak egyoldalúan a szellemi képzésre, az ész fejlesztésére, hanem a testi nevelésre is kellő súly fektetessék.” De úgy látszik, hogy a sportlétesítmények pusztaléte még nem oldotta meg a testi nevelés problémáit, mert bár felette kedvezően alakult a helyzet „a szükséges kellekekkel felszerelt tornacsarnokunk, az ez előtti nagyterjedelmű szabad terünk” révén, mégis a „követelt temérédek végzendő annyira elfoglalja tanítványainknak minden percét, hogy a tornászatra aligség alig jut osztályonként 2-2 óra, holott a mai kor kényeztetés házi nevelése, a túlságos dédelgetés által elsatnyított nemzedéknek legalább is kétannyi tornászatra volna szüksége. Ime most is 39 tanuló! kellett orvosilag felmenteni a tornászat alól, mert izmaiknak és idegeiknek csak mérsékelt megfeszítésére sem találtak képesnek” — kesereg jelentésében néhány év múlva az akkori igazgató a szokásos és „az összes gimnáziumi ifjúság felett” tartott igazgatói és orvosi szemle után.

Am még ennek a 100 éves tornacsarnoknak is (korábban „testgyakorda, gimnasztika, testgyakorló intézet”) voltak elődei, bizonyosságul annak a megállapításnak, hogy az iskola „előjárósága a szellemi nevelés mellett a testi nevelésre is régidőtől nagy gondot fordított akkor, amidőn még más iskolák a testi neveléssel nem gondoltak”. Ilyenek

az 1858-ban Erdélyi János által említett „erőnek vására”, berendezve testgyakorlásra (kb. a volt un. iskolai kórház északi végénél), mivel már 1853-ban a gimnáziumi előkészítő osztály mellett két gimnáziumi osztályra tették kötelezővé a tornát. Aztán a „testgyakorló tér kőoszlopokon álló födéllel”. Ez volt a nyári tornahelyiség. Majd egy év múlva a mostani gimnáziumi szárny keleti végén „testgyakorda” (gimnasztika) emeltetett. Ez lett a téli tornahelyiség.

A mostani tornacsarnok tehát a második, melynek építését 1878 májusában kezdték el, és októberben teljesen elkészült. Ennek kedvező hatása igen hamar megmutatkozott, mert az akkori tanévtől kezdve „minden év bezárása előtt nyilvános tornavizsga tartatik különféle versenyyel együtt” (13 évvel előzve meg az állami iskolákat), s az iskola ifjúsága rendszeresen részt vesz az országos és kerületi tornaversenyeken, szép eredménnyel. Az év végén megtartott versenyek teljes programja, a versenyszámok és a nyertesek neve az iskolai értesítőkből rendszerint részletes leírásban szerepelnek. Ezenkívül érdemes még megemlíteni pl. a több éven át megrendezett „versenygyaloglást Ujhelyig és vissza”. De leginkább mégis az 1886—87. tanév végén tartott díztorna „Műgyakorlatok” c. számát, „midőn az egyes szereken a gyakorlottabb tornászok mintegy 3/4 óráig tartották folytonos rettegésben a hölgyközönséget mutatványaikkal”.

„Az 1—6. osztály testgyakorlati vizsgálata alkalmával az egyes osztályok jelesebb tornázói között versenyek tartattak” futásból, rúdon való kúszásból, kötélmászásból, magas- és távolugrásból, s a győztesek pénzjutalmakat és borostyánkoszorút kaptak. Már az 1891-ben Budapesten megrendezett első országos tornaversenyéről egy VII. osztályos növendék gerelyvetésben az első díjat hozta el, majd 1895-ben a debreceni kerületi tornaversenyéről — ugrásban és futásban — 4 első díjat hoztak el az iskola növendékei.

Egyébként a tornacsarnok legfontosabb adatai a következők: hossza 30,03 m, szélessége 17,07 m. Falai oly vastagok, hogy az ablakmélyedésekben 10 kéziszerkezt tartalmazó szekrény van elhelyezve.

Talaja egy évig az anyaföld volt, aztán kb. 30 cm mélységben „a föld helyett 100 szekér bodrogi homok

helyeztetett be, mely homokot ha megszokjuk, elég alkalmasnak is találjuk". Ezt minden második éven kicserélték, a közbeeső nyári szünetben pedig csak megforgatták és szellőztették. Hogy a homok mennyire alkalmasnak bizonyult, azt az a tény is mutatja, hogy még az én kisdíák koromban is betöltötte szerepét. Ez a helyzet úgy fél évszázada megváltozott. A tornacsarnok külső képe viszont lényegében nem, ugyanolyan mint 100 évvel ezelőtt, még a főbejárat feletti erkély is létezik. Csupán az északi oldalon épült a csarnokhoz két öltöző, meg a két végén levő kisebb helyiségek rendeltetése változott meg.

Bár a tornacsarnokot azzal az elhatározással tervezték és létesítették, hogy „a tornászokat állandóvá és közönségessé”, tehát általánossá tegyék, ezt a funkcióját a többszöri téli nagy hidegek és a gyakori járványbetegségek miatt nem mindig tudta betölteni.

Felszerelése az 1894–95. tanévben 1578 db-ból állt. Közöttük húzókötél, bőrrrel bevont bak, ló és ugrószekrény, függőleges mászópózna, mászókötel, létrák, nyújtó, gyűrűhinta, kórhintakötél (4 ágú), korlát, fabotok, vasbotok, súlyzók, buzogányok stb. Ugyanez idő tájt a gimnáziumi tanári kar „2-2 tornaóra helyett három órát kívánt hetenként minden osztálynak”. Igaz, hogy ez csupán óhaj maradt, viszont volt olyan időszak és osztály, amikor és ahol a tornaórát két csoportra osztva tartották. Ízelítőül idézem az akkori V. most I. osztályban a „tornászati” órák témakörét: rendgyakorlatok, szabadgyakorlatok, szergyakorlatok (mászás póznán és kötélen, létra, korlát, gyűrűhinta, magas- és alacsony nyújtó, magas- és távolugrás, lóugrás, bakugrás), versenyek és játékok.

Sajnos, a tornaórák alól való felmentés fogalmával már a több mint 90 évvel ezeiőtti igazgatói jelentésben találkozhatunk, mikor az iskolai orvos „minden egyes tanulót megvizsgált azon szempontból, képesség-e és minő tornagyakorlatokra. A vizsgálat eredménye az lón, hogy 42 tanuló találtatott (512 közül) oly állapotban, melynél fogva vagy véglegesen, vagy csak az erősebb ugró és kargyakorlatok alól kellett — jobbára csak február 1-ig (tehát az első félév végéig) — felmenteni őket.”

A szaktanár munkáját megkönnyítendő, már az 1881–82. tanévben a tanári irodalmi kör egy tanári kézikönyv, a „Tornászati kézikönyv” alaptervezetere pályázatot hirdetett, miután „a gimnáziumi tankönyv-irodalmat is munkakörébe vonta”. Ez más szóval azt jelenti, hogy akkoriban a tankönyvek jó részét az itteni gimnáziumi tanárok írták és nyomtatták az iskola saját könyv-

nyomdájában, beleértve például az idegen nyelvi szótárakat is. Hasonlóképpen feltétlen pozitívumként kell megemlíteni, hogy a Szabó Károly nyugalmazott testnevelő tanárunk által egész tanári működése alatt (el egészen a mai napig) annyira kedvelt és országos hírnévre emelt vívásnak is megvan a múltja iskolánk történetében. Erről az iménti panaszkodással egyidejű igazgatói jelentés így emlékezik meg: „a tornaegylet vívószereket vásárolván, kebelében vívó-iskolát alapít, a kardforgatást is tornászának tekintvén.” A későbbiekben is szó esik a heti két vívóóráról.

A tornacsarnokon kívül iskolánkban a testi nevelés terén valamikor igen fontos szerepet játszott az iskolai uszoda, mint ahogy manapság is nagy hangsúlyt kap uszodák létesítése az „Edzett ifjúságért” mozgalom céljainak a megvalósításához. S itt mindjárt egy név megemlézése feltétlenül szükségesnek látszik. Mert „mind a gymnastika (tornászás), mind pedig az uszoda ügye Antalfy János tanár ötlete és kezdeményezése alapján valósult meg.” Így jött létre a már említett „testgyakorló tér kőoszlopokon álló fődéllel”, és így tettek már 1858-ban ingyenesen kötelező rendes tantárggyá a testgyakorlatot a legelső három osztály minden tanulója számára.

Az uszoda létesítését „egészségügyi tekintetben szükséges és életbiztonsági szempontból fontos” indokok alapján határozták el. Ez utóbbi megértéséhez tudni kell, hogy az 1856-57. iskolai évtől rendszeresen megjelenő igazgatói tudósítások, értesítések mindig beszámoltak az előző tanév eseményeiről, így az elhalálozásokról is (úgyiszlólván nincs tanév haláleset nélkül), s ezek között majd mindig szerepel a Bodrog aidozatainak a felsorolása is. Ezen a szomorú statisztikán akartak segíteni azzal, hogy lehetővé adjanak az úszás elsajátítására.

E cél elérésére az iskola az első uszodát 1863-ban állította fel: „... a boldogabb időkben évekig kilátásban élt uszoda az idén ott lengeti a Bodrogon lobogóját, s elég nagyszerű arra, hogy a főiskolának becsületére váljék”. Ez azonban 9 év múlva leégvén, egy másikat építettek, ezt meg pár év múlva egy nagy vihar rombolla össze. Ezután több mint 10 éven át uszoda nélkül maradt az iskola. Attól kezdve viszont az iskola részére szerzett építési engedély segítségével (magánvállalkozó által felállított uszodában) folyt tovább a munka szerződéses alapon. Feltétlenül említésre érdemes, hogy a 80-as és 70-es években úszómeszterek tanították az úszást. Hogy az uszodának milyen fontos szerepet tulajdonítottak, az alábbi tudósítás élénken bizonyítja:

„... az uszoda hiányát nagymértékben érezzük. Pajkos tanulóinkat mindig féltünk kell a végveszélytől (vagyis a Bodrogra fulladástól), s valóban szerencsésnek mondható, hogy ez évben a Bodrog nem követelte ki szokott áldozatát”. Az előző kettőhöz hasonlóan ez is a Bodrogon állott, a Kossuth utcai bejáratnál szemben levő ház kertje alatt, s úgy működött, hogy egy, az alján deszkából és az oldalán lécekből készült ún. kosár süllyesztésével kisebb (110 cm) és nagyobb (130 cm) mélységeket lehetett előállítani. Hogy az uszoda nemcsak sportcélokat szolgált, hanem egészségügyi szempontokat is, mutatja az a tény, hogy volt az uszodának hét fürdőszobája. Ekkor azonban már nem volt úszómester, aki az úszást tanította volna. Egyébként az ifjúságnak a hét minden napján reggel 6 és 8, délután 4 és 6 között állt az uszoda rendelkezésére, előre megállapított órarend szerint, osztályonként 1-1 órát számítva.

Nem emlékezhetünk meg a tornacsarnokról anélkül, hogy szót ne ejtenénk a tornatérrel, melynek a tornacsarnok mellett igen nagy szerepet jutott a testi nevelésben. Ennek elődje — labdázó helyként — az iskolakert keleti felén, az országút mentén elterülő játéktér (100x40 m) volt. Az akkori edzett ifjúság jellemzésére érdekességként kell megemlíteni, hogy bár „az adogató hely 121 m-re volt a kollégiumtól, mégis megtörtént nemegyszer, hogy az emeleti ablaktáblák 1-1 szép ütéstől csörömpölve hullottak le.” Később ebből fűvészkert lett, s így jött létre 1867 után az új játék- és tornatér a mostani ún. Kossuth-park helyén.

Kezdetben a tornatér nagy lehetőséget adott a labdajátékok gyakorlására. Ezek úzése még az 1650 előtti időkre nyúlik vissza, amikor már a játékok idejét, rendjét és felügyeletét is szabályozták. A mozgási gyakorlatok (futás, ugrás, birkózás, labdázás, tekézés) fontosságát, mint amelyek „a testet erőssé, ügyessé és alkalmassá teszik a szellem szolgálatára”, az 1650-től itt működő Comenius is hangsúlyozta. Ez a tornatér még az én gimnazista koromban is nagyon mozgalmalos élet színtere volt: két futballpálya is helyett kapott rajta (1 a nagy és 1 a kisdíákok részére); továbbá a szabadba állandóan kihelyezett mászórudak, alkalomszerűen mászókötelek is, nyújtók és egy korlát; végül távol- és magasugró pálya is. A tornatér állandóan hemzsegett a játszó — sportoló diákoktól (hiszen a 20-as évek végéig nem volt szilencium). Így hát nemegyszer lehetett látni, amint 1-1 nagydiák, arrafelé sétálván, levetette zakóját, s csak úgy kedvtelésből csinált egypár óriáskört a nyújtón, majd tovább ment.

Azt is meg kell említenem adalékként, hogy éveken át ez a tornatér

korcsolyapályául is szolgált (a mostani autóvezetői műhely volt a melegező), míg a most épülő, legújabb tornater helyén volt régen a jégkorongpálya. Persze a korcsolyapálya gondolata sem új iskolánk történetében. Már 1891-ben kilátásba helyezték „egy korcsolyatér alakítását”, ám ez 1894-ben is csak óhaj maradt.

A labdajátékok sohasem vitték a főszerepet. Szó volt ugyan arról, hogy „sok középiskolában a tornázást játékokkal szeretnék helyettesíteni (mert unalmas a rendszeres tornázás). Mi nem vagyunk ezekkel egy véleményen, mert bár növendékeink a játékot és kirándulást is szeretik, a tornázást nem adják semmiért”.

Nagyon gyakran lehet találni utalást az évkönyvekben különböző típusú kirándulásokra; ezek alapgon dolata mindig a test edzése is volt. Az egyikben ezt olvashatjuk: „Gimnáziumi tanulóink úgy az idén, mint

más éveken is, több tornászati kirándulást tettek a tornatanár vezetése alatt”. Ezen túlmenően „igen kívánatos lenne, ha a természet- és földrajz tanárának is több alkalom nyújtatnék arra, hogy növendékeivel gyakrabban kirándulva, ott a lelki táplálék befogadása mellett a test eledele is egy kis éhezés és szomjúhozás, egy kevés izzadás és fáradtság által fűszerezetnék meg, miáltal edződven a test, erősödnek a lélek is.”

Ez alatt az elmúlt 100 év alatt lényegében két szakember hordta vállán iskolánk ifjúsága testi nevelésének gondját: 1869-1928 között Kiss Elek okl. tornatanár, 1928-1967 között pedig Szabó Károly okl. testnevelő tanár; ő éppen 50 éve kezdte el tanári pályafutását, s iskolának nyugdíjasként is (vivásoktatás) még mindig aktív tanára.

Ime, 100 évvel ezelőtt iskolánk akkori vezetősége tornacsarnokot, uszodát építtetett az ifjúság meged-

zése céljából, a mostani vezetőség pedig a tanulóifjúság aktív közreműködésével sportpályát épít az „edzett ifjúságért”. Iskolánk vezetőségének és ifjúságának ilyen irányú fáradozása, odaadása, anyagi és fizikai erőfeszítése, valamint különböző társadalmi szervezetek és vállalatok sokféleképp megnyilvánuló segítőkézsége lassan meghozza gyümölcsét: tavasszal sor kerülhet a sportpálya ünnepélyes felavatására és megnyitására.

Abban a reményben zárom Hozzátok írt levelemet, hogy az ezután sorra kerülő év végi igazgatói jelentések — a testi nevelést tárgyalva — mentesek lesznek a múlt hiányosságaitól, panaszeitől.

Így legyen!

Ezt kívánja Nektek egy, a fenti-eket a régi írásokból emlékeztetőül és okulásul előbányászó öreg pataki diák és tanár.

Hazag Mihály

Holmi

III II IR IE IK

— 1978. november 11-én — 36 indulóval — énekversenyt rendeztünk a díszteremben. — A közönség lelkes tapsal fogadta az előadott műsorszámokat. — A jól felkészült versenyzők a következő helyezéseket érték el:

1. Deák László (IV. F)
2. Geri Ilona (I. F)
3. Kocsis Erika (III. E)
Menyhért Melinda (I. E)
4. Petercsák Edit (IV. A)
5. Farkas Edit (I. E)
6. Kozák Ildikó (IV. C)
7. Rohály Mária (I. A)

Az 1-2-3. helyezett tanuló könyvjutalomban részesül, a 4-5-6-7. helyezett diák dicséretet kapott.

* * * * *

— Mint az Észak-Magyarország 1978. november 23-i száma megírta, az ifjúság hivatásos katonai pályára

irányításában játszott elismerésre méltó szerepéért több BabZ megyei pedagógust tüntettek ki. Örömmel olvastuk, hogy a kitüntetettek között volt iskolánk igazgatóhelyettese, Bódi Géza tanár úr is, aki a Haza Szolgálatáért Érdemérem ezüst fokozatát kapta.

* * * * *

— Az 1978. november 25-én tartott iskolai szavalóversenyre — melyen királyhelmei vendégeink is részt vettek — 28 fő nevezett be. A rendezvényen a jól felkészült versmondók osztatlan sikert arattak. — A szavalóverseny legjobb teljesítményt nyújtó tanulói a következők voltak:

1. Matlák Erika (III. F)
2. Boldizsár Marianna (III. D)
Gyimesi Anikó, Királyhelmei
3. Bodnár Zoltán (II. B)
4. Oláh Gabriella (III. C)
5. Pozsa Ágnes (II. A)
6. Kormos Györgyi (II. D)

Az 1-2-3. helyezett pénz-, a 4-5-6. helyezett könyvjutalomban részesült.

— Dísztermünkben 1978. november 28-án — mintegy 300 érdeklődő jelenlétében — az MTA rendes tagja, dr. Szalay Sándor Energiatermelés és életszínvonal, atomenergia és a jövő címmel magas színvonalú előadást tartott.

* * * * *

— 1978. december 16-án tartottuk a negyedikesek ünnepélyes szalagavatóját. Ebből az alkalomból a díszterem zsúfolásig megtelt hozzátartozókkal, vendégekkel, tanárokkal. A rendezvény első felét Szabó Katalin (IV. A) és Mizsák Gabriella (IV. B) *élvezetes zongorajátéka*, Kányási Hedvig (IV. D), Laczkó Zsuzsanna (IV. E) és Deák Etelka (IV. C) *átélt szavalata*, Punyi Gyula (IV. E) és Kandrács Erzsébet (IV. F) *mutatós néptánca*, valamint Kiss József (IV. F) *kultúrált oboaszólója* tette emlékezetessé. A rendezvény második felében Derda István igazgatóhelyettes úr mondott hatásos ünnepi beszédet. — A műsor a szalagfeltűzéssel fejeződött be.

* * * * *

— Helyreigazítás. A Sárospataki Krónika 1978-as novemberi számában megjelent „kis történet”-ek írójának pontos neve: Iván Bunyin.

H U M O R

Luluka érettségire készül, érdeklődik a „családfőtől”:

— Apu, mi az a könyvdráma?

A „családfőnek” fogalma sincs a dolgról, de kivágja magát:

— Könyvdráma az, hogy ha valamelyik író elkészít egy könyvet és nem talál rá kiadót.

A nehéz fejű Benőke papája találkozik a tanárral, és a következőképp köszöni meg neki, hogy olyan sokat foglalkozott a gyermekével:

— Köszönjük a tanár úrnak az irántunk tanúsított jóságát. Ha a tanár úr nem lenne itt, a mi fiúnk volna a környéken a legnagyobb számár.

Két régi osztálytárs találkozik az utcán. Az egyik megkérdi a másiktól:

— Mi az, csak nem vagy beteg?

— Hogy lennék!

— Láttalak kijönni a patikából...

— Nem tesz semmit. Ha a temetőből látnál kijönni, azt hinnéd, hogy meghaltam?

Miért mondják mindig, hogy anyanyelv? — kérdi apjától a gyerek.

— Azért fiam, mert az apák csak ritkán jutnak szóhoz.

Egy boráról híres városban a városatyák sajnálattal állapítják meg: az ifjúság körében rohamosan terjed az alkoholizmus. Hogy leküzdjék a káros szenvedélyt, ilyen feliratú plakátokat rakattak ki:

„Az alkohol a mi legnagyobb ellenségünk!”

Rövid idő múltán ismeretlen kezek biblikus módon kiegészítették a plakátok szövegét:

„Szeressétek az ellenségeket is!”

Egy dolgozatfüzetből:

„Az ember bőrének legfőbb funkciója, hogy betakarja a testet, mert különben úgy néznénk ki, mint a nyers hús.”

A tanár feltüntet egy kémiai képletet a táblán, azután Benőkéhez fordul:

— Minek a képlete ez?

A diák zavartan motyog:

— Mm... már a nyelvemen van.

— Akkor gyorsan köpje ki, mert a sav mar.

A „családfő” tanítás után beszédbe elegyedik Benőkével:

— Na, fiam, mi újság az iskolában?

— Ma a matekórán úgy viselkedtem, mint egy hős partizán.

— Hogyhogy?

— Bár a tanár úr hosszú ideig faggatott, vallatott, nyaggatott, egy szót sem tudott kiszedni belőlem!

A tanár váratlanul felszólítja Lulukát:

— Milyen tisztségeket viselt Hunyadi János?

Az ábrándozásában megzavart lány a következőket mondja:

— Ő volt az erdélyi vajda, a nándorfehérvári püspök és a szőrényi levente...

Benőke kíváncsiskodik:

— Apu, igaz, hogy az ember a majomtól származik?

— Természetesen, Benőke.

— És mondd, apu, ki volt az első ember, aki rájött, hogy ő már nem majom?

Benőke édesanyja dühös a gyermekére, mert a fiú gyakran az orrába dugja az ujját. Mivel a kis haszontalanon nem fog a jó szó, a szülő így fakad ki:

— Ha még egyszer az orrodba dugod az ujjad, meglátod, olyan kövér leszel, mint Gedeon bácsi...

Másnap Benőke meg az édesanyja villamosra száll. Miután elhelyezkednek, szembekerülnek egy áldott

állapotban levő nővel. Benőke végigméri útítársukat, és kajánul elkezd vigyorogni. Egy idő múlva a nő nem bírja tovább a kinos helyzetet, és megkérdi:

— Mondd, fiacskám, ismersz te engem valahonnan?

Benőke rávágja:

— Nem, de tudom, mit tetszett csinálni!

Feleltetéskor Benőke kerül sorra:

— Mondj nekem egy gyűjtőfogalmat! — fordul hozzá a tanár.

Benőke habozás nélkül közli:

— Persely.

Fizikaórán szintén Benőkére esik a tanár választása:

— Nevez meg egy átlátszó tárgyat! — szól rá a pedagógus.

Benőkének ezúttal is helyén van az esze:

— Kulcslyuk! — mondja magabiztosan.

A pedagógus a tevékről beszél, és elmondja, hogy kétféle tevé van: egypúpú és kétpúpú.

Benőke jelentkezik:

— Tanár úr, kérem! A púp nélküli tevé nyomorék?

Lulukát biztatja a tanár:

— Mondjon tagadószóval egy mondatot!

A lány sóhajt:

— Senki sem akar megcsókolni.

Benőke az iskolában rossz fát tett a tűzre, írásbeli figyelmeztetést kapott, hát otthon köntörfalaz:

— Apu, behunyt szemmel le tudod a nevedet írni?

A szülő:

— Azt hiszem, igen.

Benőke:

— Akkor csukd be a szemedet, és ird alá az ellenőrző könyvemmet!

A N E K D O T Á K

Három diák találkozott össze valamikor régen egy öreg tiszteletesnél: egy pápai, egy debreceni meg egy pataki.

Ebédnél a tiszteletes úr ült az asztalfőn, mellette balról a pápai, jobbról a debreceni diák, szemközt pedig — az asztal túlsó végén — a pataki.

Ebéd után pipára gyűjtottak mind a négyen. Pipázgatás közben a tiszteletes úr odafordult a pápaihoz:

— Aztán hányad éves, öcsémuram?

— Én bizony volnék már másodéves, tiszteletes uram — felelt nem minden kevelység nélkül a pápai diák.

Most a debreceni-re nézett a tiszteletes úr:

— Hát öcsémuram?

— Én harmadéves — pöffent a pipán a debreceni.

A tiszteletes úr az asztal túlsó vége felé bökött, a patakinak:

— Hát öcsémuram?

A pataki diák nagy bodort eresztett ki a pipájából, s úgy félvállról vetette oda:

— Mint azok ketten együttvéve.

A tiszteletes urat bántotta kisé ez a nagy fölény, s gúnyosan vágott vissza:

— Aztán tud-e annyit, mint ezek ketten együttvéve?

— Mint kendtek hárman! — volt a flegmatikus válasz.

A régi szuplikáns világban valamelyik földesúrnál összehozott egy debreceni, egy pápai meg egy pataki diák.

Jó kedélyű volt a patrónus, aki ebédre is meginvitálta a három műzsafit, s nem késlekedett elhinteni köztük a versengés magvát. Vett ugyanis egy főtt tojást, s kijelentette előttük, hogy aki

a legtalálóbbs bibliai citátumot alkalmazza a tojásra, azé lesz nemcsak a tojás, hanem ráadásul egy — körmöci arany is.

A debreceni nyomban kézbe kapta a tojást, s héját megtörve, ráolvasta kegyesen:

— Megtörlek téged, mint az asszonynak magva a kígyó fejét...

— Jól van, amice — dicsérte a házigazda —, de adja csak át a pápai kollégának, hátha az is tud mondani rá valamit.

A pápai szuplikáns tudott is. A megtisztított tojást sóval hintette meg e szavak kíséretében:

— Megszólak téged a földnek savával.

— No, pataki — szólt a házigazda —, most te is mutasd meg, mit tudsz!

A pataki is mondatta magának kétszer, hanem a pápai diáktól átvéve a tojást, ennyit mondott:

— Menj bé a te uradnak örömébe!

S azzal lenyelte a tojást.

(A pataki diákvilág anekdotakincséből)

A legátust meghívta vacsorára a pap, de vacsora után nem ment el a vendég, hanem ott aludt. Másnap sem ment el, harmadnap sem, mert nagyon ízlett neki a jó koszt. Nem ment el egy hét múlva és két hét múlva sem. Csak amikor észrevette, hogy már üres a kamra, nincs

több ennivaló, akkor jelentette ki:

— Holnap hajnalban elutazom.

A család alig várta a hajnalt, és a pap pitymallatkor felrázta:

— Hallja, diák úr, keljen fel, a kakas már kukorékolt.

— Van még egy kakas? Akkor maradok!

A főherceg vizsgázott.

A bizottság — ismerve az ifjú szellemi képességeit —, azon törte a fejét, vajon mit kérdezhet. Végre az egyik tanár — nagy merészen — felteszi neki a kérdést:

— Fenység, említsen nekünk egy közmondást.

A főherceg hallgat.

— Nagyon helyes — jelenti ki a tanár. Hallgatni arany...

Oszkár gróf huszárcapitány. Meglepődve látja, hogy az ezredben szolgáló egyik közhuszár feltűnően hasonlít hozzá.

Gúnyosan kérdi a huszárt:

— Nem szolgált véletlenül az anyád a mi kastélyunkban?

A huszár vigyázzba vágja magát, úgy felel:

— Alázatosan jelentem, édesanyám sohasem szolgált ott, de édesapám tizenöt évig volt a grófnő parádés kocsisa.

Sárospataki Krónika

A sárospataki Rákóczi Gimnázium KISZ-szervezetének lapja

A kiadásért felelős: Kádas Sándor igazgató

Felelős szerkesztő: Dobay Béla gimnáziumi tanár

Diákszerkesztők: Butella Marianna, Domonkó István, Máté Magdolna, Pohánka Enikő és Tesmagi Mária

Eng. sz.: III/ISK/39/BO/1976 Borsodi Nyomda sárospataki telepe 79-8992 500 F. v.: Lesó Lajos